

J. E. Gunnerus

Om

Sort = Haaen.

Sort o Haaen kaldes ellers Haae = Torff, saavel som Sort = Torff, omendstiont den ikke har stor Liighed med Torffen. Jeg har i denne Vaar faaet en stor Mængde af dette lille Slags Haae, og har det hendt sig, at jeg i een Dag har faaet to og tive i Tallet, saa friske som de ere blevne dragne af Søen, ja et Par deraf har spillet paa Bordet, efterat Leveren og Indvoldene vare udtagne. De ere alle kul = sorte neden under, og blaae = graae oven paa, med et Skin af Solv = Farve, hvilket fornemmelig sees paa det Stykke, som er imellem den lange Linie, som gaaer fra Hovedet need til Spolen og den sorte Underdeel. Dog viser sig paa denne sidst = bemeldte solv = farved Grund en ujevn noget breed og sort Streg, som begynder fremmen for Bug = Finden, breder sig ud noget bagen for Gat = Boeret, og løber sammen i eet med Underdeelens sorte Grund. (Tab. VII.). I den nederste Række saaes ud-

U 5 vortes

vortes ikkun een Rad smaae Save = Tænder, men inden til nederst i Riæsten vare tvende Rader af samme Slags Tænder, hvoraf enhver Orden sad i sit Tand = Giærde, hvis skarpe eller taggede Side vendte need efter. I den ovre Riæst har de tre Rader smaae og Forte Syle = Tænder, hvoraf enhver har paa begge Siderne need ved Roden, mindre skraas ud og op efter staaende spids Tag, saa at en saadan Tand, i Henseende til sin Skikkelse, ligner temmelig Kloerne paa et Anker, og herudi, saavelsom i nogle andre Stykker skille Sort = Haaerne sig fra Pigs Haaen (a) den, de ellers mest af alle Haaer ligne; thi denne har baade oven og neden i Riæsten tvende Rader Save = Tænder.

De har en breed, haard og fortil rundagtig Tunge. Naar man lukker Riæsten op, kan man tydelig see ud igiennem de tvende Hull, de har bagen for Dinene. Disse Hull holde adskillige for Drene (b) og kan det ikke hindre, at de haver en Abning ind i Riæsten; thi der er endog fra vore Drene en Gang, som man kalder den Eustachianske, som har sin Abning i vores Gumme bagen for Mandlerne, somendskiont Huulheden

(a) Galeus Acanthias Linn S. N. gen. 115. n. 1. Klein de Pisc. p. 8. 9. n. 1.

(b) Meatus auditorij.

den i det saa kaldede Eustachianske Rør er langt ifra ikke saa stort, som den nylig ommeldte Abning i Henseende til Sort : Haaen og andre Fiske af Haae : Slaget, som undertiden har saa store Huller bagen for Dinene, at man kan stikke den tykkeste Ende af en Penne : Siær derigjennem ind i Røret.

Dinene paa Sort : Haaerne ere temmelig store, grønne med en Sølv : Ring omkring. Snuden, paa hvis undre Side Næseborerne sidde yderst ved Randen langt fra Røret, (Tab. VII. Lit. a.) er udsmykket med en heel Deel ordentlig siddende Priske og temmelig flad. Dog har jeg seet den meget fladere paa nogle andre gemeene Haaer, f. E. Haae : Gælen, om hvilken forhen er handlet. De har fremmen for enhver af deres tvende Ryg : Finner, ligesom Pig : Haaen, et lidet skarpt Been, som bøier sig ned efter mod Spolen og er indhuilet paa den undre Side, af hvilke Been, det øverste er fortere end det nederste.

De ere alle noget lidet loddene (subvillosi) og derhos ganske lidet skarptagte paa Skindet (a) i Henseende til hvilken sidste Egenkab de ligne Pig : Haaen og Haae : Gælen,

(a) Naar de ere gamle og tørkede, see de ud ligesom de vare loddene.

len, men i Størrelsen giver Sort: Haaerne disse og fornemmelig Nig: Haaen meget efter; thi den største af Sort: Haaerne, var ikkun noget over en halv Allen lang, da jeg besiddor en Nig: Haae, som er over en Allen længere. De ere heller ikke meget tykke, og deraf kommer det, at de lettelig smutter igiennem Maskene paa Torste: Garnet, og fielden fanges uden i Sild: Garnet eller ved Rodt.

Udvortes oven paa Ryggen af fem af disse Fiske saaes en egen og besynderlig Bæxt, som paa fire af dem, sad paa venstre Side af og tæt ved det skarpe Been, som sidder fremmen for den øverste Ryg: Finde, (Tab. VIII. Fig. 2. Lit. a.), men paa den femte, paa den høire Side af den anden Nig, der sidder fremmen for den bageste Ryg: Finde. Denne Bæxt bestoed undertiden i eet Corpore, men som ofteste i tvende, store som en Caffee: Bønne, ja undertiden endnu eengang større, glatte, myge, skindsagtige, røde Corporibus, som sadde ved Siden af hinanden, og hvoraf et hvert lignede et sammensfoldet Blad, som er spidsagtigt oven i. Inden i disse laae der tvende blade: lige adskilte Lapper, hvoraf enhver bestoed af uendelig mange meget fine Bryn. Tab. VIII. Fig. 1. b, c.) Disse hang neden til fast ved et
rødt

rødt Corpus, lignende en Røge (a), eller rettere en Marflue, som ellers ogsaa af Fiskerne her ved Byen kaldes Søe Luus (b), hvilket sad midt imellem dem, og var neden til groed sammen med det røde Involucro, hvori de tilhobe laae. (Fig. 1. a. Tab. VIII.). Jeg skar det heele Corpus forsigtig herud, da jeg fik det med sin guulagtige Roed, som lignede i Storrelse og Skabning en stor Sukker-Ørt, var haardagtig, havde inden i sig en Melk og laae dybt ned i Ryggen, tæt oven for Spina dorsalis. Huulheden var oven i Ryggen, hvori hine bladelige Huse laae, var hvid, glat og jævn. Det er klart, at disse Corpora har deres Oprindelse af visse Insekter (c), hvilke har nedlagt deres Æg i denne Haaes Ryg og det paa saa beqvemt et Sted, nemlig tæt ved Siden af een af denne Fiskes Pigger, paa det at Unglen eller Larvæ kunde nyde desto meer Sikkerhed og ikke

(a) Squilla. Linn. S. N. g. 239. n. 46. p. 632.

(b) Cancer pulex. Linn. l. c. n. 56. p. 633. jeg har ellers bemærket, at man i Nordland forstaaer meest ved Søe Luus et andet Insekt, som jeg gietter mig til at være en Art af Oniscus, den jeg dog endnu ikke har seet.

(c) Jeg understaaer mig dog ikke at bestemme disse Insekter nøie, saasom de endnu ikke havde faaet deres rette og fuldkomne Skikkelse.

ikke skulde blive afbidt, eller, hvilket nok var mest at befrygte, affkubbet. Hvad den guulagtige Roed angaaer, jeg har meldet om, saa har nok See = Lusens Yngel deraf sin Føde, og er det mærkeligt, at een af disse Insekter levede paa fierde Dag, endog efter at Haaen, i hvis Ryg den opholdt sig, var udstoppet.

Leveren var noget breed oven i, men deelte sig snart i tvende Grene eller Lapper, hvilke vare smale som en Finger spidsagtige i Enderne, og rekkede lige ned til Gat = Boeret, hvor de krummede sig hen til Tarmen siden de ikke kunde komme længere ned. Af denne Lever har jeg faaet en Olie, der seer saa klar ud som Aqva Vitæ og skal denne af al Slags her til Lands bekiendt Lever = Olie være den allerbeste Lægedom for Saar. Udskillige har og berettet mig, at de dermed har borttaget Blæmmer paa Hesters og andre Creaturers Dine.

Maven i denne Fisk saae ud som en Sæk og var spids i Enden, hvorved hang en liden Milt. Ved den høire Side af denne Ende var der fæstet en smal Tarm, som først gik et langt Stykke op efter Maven, men siden bøiede sig ned igien og gik til Gat = Boeret eller Anus. Hjertet, saae omtrent ud som
i Hav

i Hav = Ratten, men var dog noget større. Inden i Kroppen var Fiskens yderste tynde Huud over alt sort, men inden for denne var Huuden eller Skindet blaåt.

Iblant nogle og halvtresfindstive Sort = Haaer fik jeg kun sex Hanner, som havde deres tvende Membra genitalia siddende fast ved Bug = Finderne næsten ligesom paa Haaskier = dingen og ei saa kiendelige som paa en Hans Unge af Haa = Gælen (*Squalus catulus*). Men de vare forsynede med nogle skarpe Been = Pigger ligesom jeg har seet paa en Deel Rokkers Membra, naar man har vren = get dem i Enderne.

I Hunnen var en dobbelt Oviductus, som hang sammen baade oven og neden til og havde sin fælles Abning med Ano. I de fleeste saaes og et dobbelt Ovarium, som laae i begge Siderne langs ned efter til Gat = Boeret. Som oftest var Eggene paa begge Sider lige store og lige mange, og laae i sin Hinde som Bønner i en Bælg. Men eens gang fandt jeg i det eene Ovario otte temmelig store Eg og i det andet ikkun eet eneste. I tvende saae jeg ingen Ovaria; men derimod vare disse Oviductus neden for det Sted, man skulde holdet for Uterus, mangfoldig stærk udvidede og aldeles opfyldte med sam =
me

me Materie, hvoraf Eggene bestaaer, uden videre at see ligt til eet eeneste Eg, inden eller uden for Oviductus. Det man pleier at holde for Uterus, laae tillige hoit oppe, ikke langt fra Mellem : Gulvet, saa at de bemeldte Oviductus eller Vaginæ saaes at ligge langs ned efter begge Siderne, som tvende Pølser giorte af lige Saare : Farmer, hvilke de heller ikke gave noget efter i Trykkelsen. Uterus, eller det man holder derfor, havde i den nedre Ende, som hænger sammen med Vagina, sluttet sig saa fast, at intet af den Materie, der var i Vagina kunde komme der op i, om man end trykkede temmelig stærkt op efter, paa Vagina. Menden til var Vagina ogsaa lukket til, dog ikke saa stærkt som oven til.

Linnæus kalder denne Fisk *Squalus Spinax* (a). Pontoppidan har den i N. N. H. 2. Deel S. 187. under det Navn: Sort-Haæ o. s. v. Hos Willoughby og Rajus hez der den *Galeus Acanthias* seu *Spinax fuscus*, og Klein (b) nævner den med dette samme Navn, samt melder at Gemueserne kalde den Sagree, dog giver han ingen Beskrivelse derover, men viser hen til Willoughby.

(a) S. N. Gen. 115. N. 3.

(b) De Pisc. Miss. III. p. 9. n. c.

Squalus spinax.

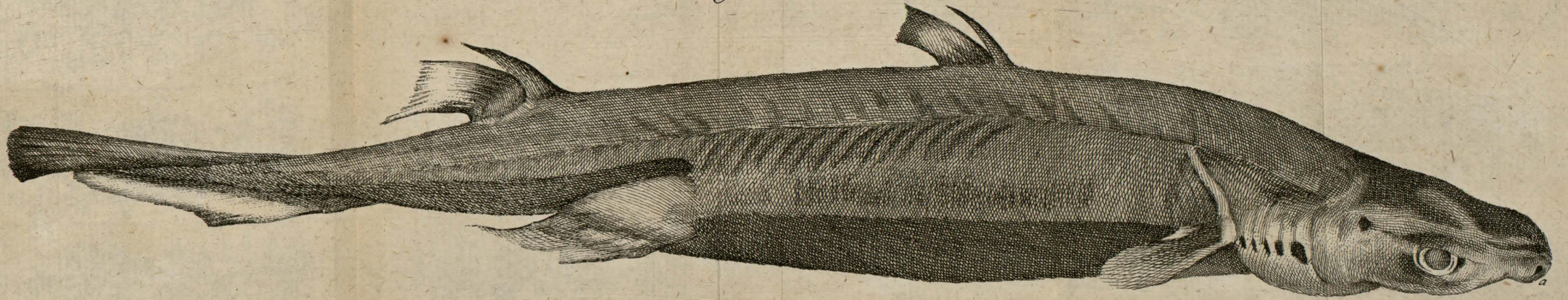

Fig. 1.

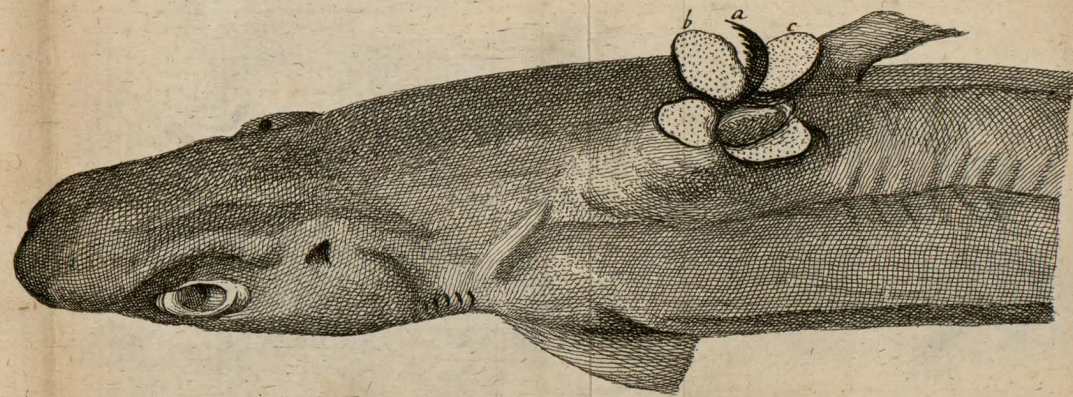

Fig. 2.

